

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Українська мова (професійного спрямування)

Шифр та назва спеціальності

G2-Технології захисту навколишнього середовища

Інститут

ННІ міжнародної освіти

Спеціалізація

-

Кафедра

Української мови (273)

Освітня програма

Технології захисту навколишнього середовища

Тип дисципліни

Обов'язкова,

Рівень освіти

Перший (бакалаврський)

Форма навчання

Денна

Семестр

1

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Писарська Наталія Віталіївна

Natalia.Pysarska@khpі.edu.ua

Кандидат історичних наук, доцент кафедри української мови НТУ «ХПІ».

Досвід роботи - 18 років. Автор понад 40 наукових та навчально-методичних публікацій. Провідний викладач з дисципліни: «Українська мова (професійного спрямування)», «Мова професійного навчання (українська)», «Українська мова як іноземна»

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Вивчення дисципліни передбачає оволодіння студентами професійним мовленням, особливостями науково-технічного перекладання та редагування текстів, збагачення їхнього словника термінологічною, фаховою лексикою, опанування нормами сучасної української літературної мови, її функціональними стилями та особливостями мовленнєвої діяльності.

Мета та цілі дисципліни

Сформувати в майбутніх спеціалістів професійно зорієнтовані вміння й навички досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері; виробити навички оптимальної мовленнєвої поведінки в професійній діяльності.

Формат занять

Практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – екзамен.

Компетентності

ЗК-9. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Результати навчання

РН-1. Знати сучасні теорії, підходи, принципи екологічної політики, фундаментальні положення з біології, хімії, фізики, математики, біотехнології та фахових і прикладних інженерно-технологічних дисциплін для моделювання та вирішення конкретних природоохоронних задач у виробничій сфері.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (3 кредитів ECTS):
практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 58 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання з української мови на рівні повної загальної середньої освіти.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час викладання навчальної дисципліни «Українська мова (професійного спрямування)» використовуються словесні, наочні, репродуктивні, проблемно-пошукові та практичні методи навчання: реферати, презентації, письмові роботи – завдання щодо оформлення наукових праць, ділових паперів, вправи на перекладання й редагування фахових текстів, дотримання норм української літературної мови. На практичних заняттях застосовуються ігрові методи, навчальні дискусії та диспути, аналіз ситуацій у професійній діяльності тощо. Практичні заняття проводяться з використанням програми Microsoft Teams.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Лекції в рамках дисципліни не передбачені.

Практичні заняття

Теми практичних/семінарських занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти <i>a</i>
Змістовий модуль 1. Наукове й ділове спілкування як складники фахової діяльності.		
Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування.		
1. Предмет, структура й завдання курсу.	2	0,5
2. Мовне законодавство в Україні.		
3. Поняття «національна мова». Українська літературна мова, її ознаки (унормованість, наддіалектність, усна й письмова форми, стандартність, поліфункціональність, стилістична диференціація).		
Тема 2. Стилі сучасної української літературної мови.	2	1
1. Призначення та сфери застосування стилів.		
2. Мовні особливості стилів.		
3. Жанри реалізації.		

Тема 3. Види оброблення навчальної літератури.	3	2
1. Особливості складання реферату. 2. Види планів. 3. Конспектування. Вимоги до конспектів.		
Тема 4. Офіційно-діловий стиль сучасної української літературної мови.	3	1
1. Призначення офіційно-ділового стилю. 2. Сфери поширення офіційно-ділового стилю. 3. Мовні особливості.		
Тема 5. Теоретичні засади діловодства.	2	1
1. Основні поняття діловодства (документ, реквізит, формуляр, бланк). 2. Національний стандарт України (ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації). Правила оформлення основних реквізитів. 3. Вимоги до укладання документів.		
Тема 6. Правила укладання ділових паперів.	2	2
1. Автобіографія. Правила оформлення автобіографії. 2. Резюме. Правила укладання резюме. 3. Правила звертання до посадових осіб (утворення імен по батькові, відмінювання прізвищ, правила відтворення запозичених прізвищ, кличний відмінок іменників).		
Тема 7. Нормативність фахового мовлення.	2	2
1. Формування мовної особистості фахівця за умов білінгвізму. Причини мовної інтерференції. Суржик. 2. Культура мовлення як один із критеріїв професійної майстерності працівника. Ознаки культури мовлення (правильність, змістовність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, доречність, дотримання мовного етикету, образність). Причини недостатнього рівня культури мовлення фахівця, шляхи її підвищення. 3. Мовна норма. Типи норм (графічні, орфоепічні, акцентологічні, лексичні, орфографічні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, пунктуаційні).		
Змістовий модуль 2. Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця.		
Тема 8. Теоретичні засади термінознавства.	2	1
1. Термінознавство як наука. 2. Термін, його ознаки та функції. Поняття «дефініція». 3. Види термінів (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькоспеціальні). 4. Поняття «терміноелемент». Структурні типи термінів (прості, складні, складені ін.). 5. Вимоги до терміна.		
Тема 9. Шляхи виникнення нових термінів.	2	1
1. Способи творення термінів за рахунок використання внутрішніх ресурсів української мови. Поняття «термінологізація», «транстермінологізація». 2. Запозичення: ставлення до них, види, доречне їх застосування. Інтернаціоналізми. Національне та інтернаціональне в термінотворчому процесі. 3. Значення найпоширеніших греко-латинських терміноелементів.		

<p>Тема 10. Термінологічне планування в Україні.</p> <p>1. Поняття «термінологія» і «терміносистема».</p> <p>2. Стандартизація термінів. Державні стандарти України.</p> <p>3. Мовна та наукова картини світу.</p> <p>4. Формування термінологічної бази фахівця (математичні, фізичні, хімічні, загальнотехнічні терміни; економічні терміни; терміни обчислювальної техніки; терміни обраного фаху).</p> <p>5. Сучасна українська термінологія: історія, стан, проблеми, перспективи. Видатні термінознавці України.</p>	2	1,5
<p>Тема 11. Теоретичні питання перекладознавства.</p> <p>1. Міжкультурна комунікація фахівця, її завдання. Поняття «перекладання» і «переклад».</p> <p>2. Види перекладання: за способом виконання (людське, машинне, комбіноване); за формою презентації (усне й письмове); за ступенем повноти передання інформації (повне, реферативне, анотаційне); за жанрово-стилістичними особливостями (ділове, публіцистичне, розмовне та ін.); за метою перекладання (спеціальне, або технічне; художнє).</p> <p>3. Види усного перекладання: переваги й недоліки.</p> <p>4. Комп'ютерне перекладання тексту: типи й причини помилок.</p> <p>5. Типи еквівалентності. Перекладання різних типів лексичних одиниць. Лексичні (термінологічні) паралелі. Приклади «хибних друзів перекладача».</p>	2	1
<p>Тема 12. Словники у професійному мовленні.</p> <p>1. Лексикографія як наука про укладання словників. Типи лексикографічних праць. Структура словникової статті.</p> <p>2. Термінографія. Види термінологічних словників. Принципи укладання термінологічних словників.</p> <p>3. Електронні словники.</p> <p>4. Проблеми використання словників на сучасному етапі розвитку української мови. Значення словників у професійній діяльності фахівця.</p>	2	1
<p>Тема 13. Граматичні труднощі перекладання термінів.</p> <p>1. Правила перекладання термінів.</p> <p>2. Перекладання назв процесових понять і наслідків дій.</p> <p>3. Особливості вживання дієприкметників у науковому стилі.</p>	3	1,5
<p>Тема 14. Граматичні труднощі вживання термінів і загальнонавжаних слів у наукових текстах.</p> <p>1. Труднощі вживання термінів-іменників (родовий відмінок іменників чоловічого роду однини).</p> <p>2. Правила використання числівників у мовленні фахівця.</p> <p>3. Помилки у змісті й будові висловлювань (порядок слів; активні й пасивні конструкції; особливості керування в українській мові; правила застосування українських прийменників).</p>	3	1,5
Загальна кількість годин	32	$\sum_{i=1}^n a_i = 18$

Лабораторні заняття

Лабораторні заняття в рамках дисципліни не передбачені.

Контрольні роботи Теми контрольних робіт	Вагові коефіцієнти b
Контрольна робота №1	1
Контрольна робота №2	1
Загалом	$\sum_{i=1}^n b_i = 2$

Самостійна робота

До самостійної роботи відноситься самостійне опрацювання теоретичного матеріалу.

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Наукове й ділове спілкування як складники фахової діяльності.	
Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування.	4
1. Особливості мовної політики в Україні. 2. Система стилів української літературної мови. Характеристика.	
Тема 2. Стилї сучасної української літературної мови.	4
1. Стандартні звороти наукового стилю.	
Тема 3. Види оброблення навчальної літератури.	4
1. Оформлення інших видів наукових праць (стаття, тези, рецензія).	
Тема 4. Офіційно-діловий стиль сучасної української літературної мови.	4
1. Оформлення цитат і посилань (покликань). 2. Розділові знаки в реченнях із цитатами.	
Тема 5. Теоретичні засади діловодства.	5
1. Заява. Правила укладання заяв. 2. Класифікація документів. 3. Мовні кліше офіційно-ділового стилю.	
Тема 6. Правила укладання ділових паперів.	4
1. Пояснювальна записка. Правила оформлення пояснювальної записки.	
Тема 7. Нормативність фахового мовлення.	4
1. Особливості деяких норм української літературної мови: орфоепічні норми (правила наголошування деяких термінів); орфографічні норми (написання термінів разом, окремо або через дефіс); лексичні норми (розрізнення термінів-паронімів); стилістичні норми (тавтологія і плеоназм).	
Змістовий модуль 2. Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця.	
Тема 8. Теоретичні засади термінознавства.	4
1. Інші мовні засоби вираження спеціальних понять: номенклатурні назви і професіоналізми. 2. Зв'язки термінознавства з іншими науковими дисциплінами.	
Тема 9. Шляхи виникнення нових термінів.	5
1. Скорочування складних і складених термінів у науковому тексті, вимоги до їх творення та правопису. 2. Правопис термінів іншомовного походження.	
Тема 10. Термінологічне планування в Україні.	4
1. Опанування 50 фаховими термінами з дефініціями.	

Тема 11. Теоретичні питання перекладознавства.	4
1. Способи перекладання (транскодування, калькування, описове перекладання).	
2. Перекладацькі трансформації.	
Тема 12. Словники у професійному мовленні.	4
1. Особливості творення й уживання назв осіб за родом діяльності (професією, посадою, званням), назв знарядь праці, пристроїв, деталей.	
Тема 13. Граматичні труднощі перекладання термінів.	4
1. Основні помилки під час перекладання термінів.	
2. Редагування науково-технічних текстів.	
Тема 14. Граматичні труднощі вживання термінів і загальноновживаних слів у наукових текстах.	4
1. Прикметники й займенники в наукових і ділових текстах.	
2. Особливості використання дієслівних форм у мовленні фахівця.	
Способи вираження наказу.	
Загальна кількість годин	58

Тематика індивідуальних завдань

Індивідуальне завдання в рамках дисципліни не передбачено.

Неформальна освіта

Здобувач має можливість перезарахувати окремі теми або курс шляхом: проходження професійних курсів чи тренінгів, онлайн-освіти, професійних стажувань, у сфері, що відповідає навчальним цілям дисципліни.

Для зарахування необхідно надати: сертифікат (електронний або друкований) про проходження курсу/стажування, опис програми тренінгу із зазначенням змісту тем, обсягу та тривалості.

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

1. [Онлайн-курс "Про мову. Ділове спілкування українською"](#).
2. [Онлайн-курс "Є мова"](#).
3. [Онлайн-курс "Єдині"](#).
4. [Онлайн-курс "МовиТи"](#).
5. [Мультимедійний курс "Сучасна українська мова"](#).

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література

1. Голоюх Л.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Для студентів навчально-наукового фізико-технологічного інституту : навч. посібник. - Луцьк, 2022. - 192 с.

<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21232/1/posibnyk.pdf>

2. Підгурська В.Ю., Голубовська І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Навчальний посібник / В. Ю. Підгурська, І. В. Голубовська. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. - 192 с. <http://eprints.zu.edu.ua/33841/1/Pidgurska.pdf>

3. Мамич М.В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник. 3-тє вид., доповнене і перероблене / М. В. Мамич. – Одеса : Фенікс, 2023. – 86 с.

<https://hdl.handle.net/11300/26524>

Додаткова література

1. Українська мова професійного спрямування: метод. вказівки до самостійної роботи з дисципліни "Українська мова" (професійного спрямування) : для студентів 1-го курсу Навч.-наук. ін-ту механіч. інженерії та транспорту / уклад.: К. В. Белова, В. В. Субботіна, Н. В. Писарська ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : Форт, 2022. – 45 с. " [Електронний ресурс]

<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57033>

2. Методичні вказівки з навчальної дисципліни "Українська мова (професійного спрямування)" [Електронний ресурс] : для здобувачів I (бакалаврського) рівня вищої освіти спец. G2 "Технології захисту навколишнього середовища". Ч. 1. Наукове і ділове спілкування як складники фахової діяльності / уклад.: Н. В. Писарська, Т. Б. Новожилова, О. В. Дяченко ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текст. дані. – Харків : НТУ "ХПІ", 2025. – 23 с.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/91779>

3. Офіційно-діловий стиль: правила укладання документів різних видів [Електронний ресурс] : навч. посібник / М. П. Заверющенко, О. М. Кринець, С. М. Чернявська, О. В. Шокуров ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – 2-ге вид., перероб. та доп. – Електрон. текст. дані. – Харків : НТУ "ХПІ", 2025. – 160 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/86970>

Інформаційні ресурси

1. <http://chak-chy-pravylnno-my-hovorymo.wikidot.com/>
2. <http://kultura-movy.wikidot.com/>
3. <http://nepravylnno-pravylnno.wikidot.com/>
4. <http://www.mova.info>
5. <http://www.pravopys.net>
6. <http://repository.kpi.kharkov.ua>

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k :

Поточний контроль (практичні, семінарські, лабораторні заняття), k_1	Контрольні роботи (за наявності), k_2	Індивідуальне завдання (за наявності), k_3	Підсумковий контроль (для ОК з іспитом), k_4
0,4	0,3	-	0,3

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.

Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$O = P \cdot k_1 + K \cdot k_2 + Pk \cdot k_4$$

де: P – середньозважена середня оцінка за поточний контроль

K – середньозважена оцінка за контрольні роботи

Pk – оцінка за підсумковий контроль

$$P = \frac{P_1 \cdot a_1 + P_2 \cdot a_2 + \dots + P_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i}$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт за кожне практичне (семінарське) заняття.

$$K = \frac{K_1 \cdot b_1 + K_2 \cdot b_2}{\sum_{i=1}^2 b_i}$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за кожну контрольну роботу.

Шкала оцінювання

Поточні оцінки за кожну складову ($P, K, I, \dots$) виставляються за 100-бальною шкалою згідно з [положенням «Про критерії та систему оцінювання»](#)

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B

знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХП».

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої O з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХП»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХП» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

29.08.2025

Завідувач кафедри

Світлана ЧЕРНЯВСЬКА

29.08.2025

Гарант ОП

Тетяна ТИХОМИРОВА